

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 26. juni 2020 av Høyesterett i avdeling med

dommer Magnus Matningsdal
dommer Wilhelm Matheson
dommer Per Erik Bergsjø
dommer Borgar Høgetveit Berg
dommer Erik Thyness

HR-2020-1345-A, (sak nr. 20-028013STR-HRET)
Anke over Frostating lagmannsretts dom 13. januar 2020

A (advokat Tore Angen)

mot

Påtalemyndigheten (statsadvokat Per Morten Schjetne)

B (advokat Arve Opdahl)

S T E M M E G I V N I N G

(1) Dommer **Bergsjø:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken gjelder straffutmåling og utmåling av oppreisning ved mishandling i nære relasjoner, jf. straffeloven § 282. Det er særlig spørsmål om betydningen av at mishandlingen for en stor del er av psykisk karakter.
- (3) A ble 11. juli 2018 tiltalt for overtredelse av straffeloven 2005 § 282 (post I), straffeloven 1902 § 219 første ledd (post II) og straffeloven 2005 § 271 første ledd (post III). Grunnlaget under post I om mishandling i nære relasjoner er beskrevet slik:

«I perioden august 2016 til mai 2017 i ---gata 0 i X, utøvde han vold mot sin ektefelle B, samt begrenset hennes bevegelsesfrihet og krenket henne verbalt. Dette skjedde blant annet slik:

- Ved flere anledninger tok han tak rundt halsen hennes og dyttet henne i gulvet
- Ved en anledning slo han henne på munnen slik at hun begynte å blø
- Ved en anledning slo han henne i ansiktet slik at hun fikk blåøye
- Han nektet henne å omgås andre personer sosialt, blant annet ved at hun måtte komme rett hjem etter å deltatt på norskundervisning
- Han bestemte når hun skulle legge seg
- Han tok fra henne lønnen hun hadde fått for vaskejobber, og sørget slik for at hun ikke hadde noen tilgang til egne midler
- Han nektet henne tilgang til frukt, grønnsaker, toalettsaker og lignende»

(4) Ved Inntrøndelag tingretts dom 10. april 2019 ble A dømt for forholdet i post I til fengsel i åtte måneder. Han ble videre pålagt å betale oppreisning til fornærmede B med 100 000 kroner. Tingretten frifant ham for tiltalens post II og III og for oppreisningskravene fra de to fornærmede under disse postene.

(5) A anket til Frostating lagmannsrett over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet og krevde ny behandling av oppreisningskravet. Lagmannsretten avsa 13. januar 2020 dom med slik domsslutning:

- «1. A, født 00.00.1965, dømmes for overtredelse av straffeloven (2005) § 282 til fengsel i 8 – åtte – måneder.
2. A dømmes til å betale 100 000 – etthundretusen – kroner i oppreisningserstatning til B innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse.
3. Saksomkostninger idømmes ikke.»

- (6) A har anket til Høyesterett over straffekravet og har krevd ny behandling av oppreisningskravet. Høyesteretts ankeutvalg har gitt samtykke til behandling av begge kravene.
- (7) Saken er behandlet ved fjernmøte, jf. midlertidig lov 26. mai 2020 nr. 47 om tilpasninger i prosessregelverket som følge av utbruddet av covid-19 mv. § 3.

Mitt syn på saken

Oversikt over saksforholdet – problemstillingen

- (8) A er 55 år og oppvokst i Y. I 2013 kom han i kontakt med den rundt 20 år yngre B på nettstedet muslima.com – en datingside for personer som ønsker å finne en muslimsk partner. B er født og oppvokst i Marokko. A besøkte henne tre ganger i Marokko, de ble kjærester og giftet seg så i oktober 2014.
- (9) I august 2016 kom B til Norge og flyttet inn hos A. Hun oppsøkte i slutten av mars 2017 et legesenter, hvor hun forklarte at hun ble mishandlet av ektefellen. Knappe to måneder senere flyttet hun til krisesenteret i Z. Domfellelsen gjelder mishandling i hele den perioden de bodde sammen.
- (10) Saken gjelder som nevnt straffutmålingen og utmålingen av oppreisning til B. Før jeg går mer konkret inn på disse spørsmålene, redegjør jeg generelt for straffenivået ved mishandling i nære relasjoner.

Generelt om straffenivået ved overtredelse av straffeloven § 282

- (11) Straffeloven 1902 § 219 første ledd om mishandling i nære relasjoner hadde fra 1. januar 2006 en strafferamme på fengsel inntil tre år, som senere ble økt til fire år. Grove overtredelser kunne etter andre ledd straffes med fengsel inntil seks år. Ved vedtakelsen av straffeloven 2005 §§ 282 og 283 økte strafferammene til fengsel inntil henholdsvis seks og femten år. I Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) uttaler departementet i de spesielle merknadene til § 282 på side 434 at straffenivået «foreslås skjerpet betydelig på linje med skjerpingen i straffenivået for de generelle voldslovbruddene». På side 199 heter det:

«Straffenivået foreslås skjerpet på samme måte som for voldslovbruddene. ... Departementet legger til grunn at straffenivået for mishandling i nære relasjoner generelt bør ligge noe over straffenivået for sammenlignbare voldslovbrudd. Det er som oftest tale om krenkelser som foregår over lengre tid, og den psykologiske bindingen mellom gjerningspersonen og offeret kan gi lovbruddet en særlig alvorlig karakter. I tillegg vil frykten for vold og følelsen av å leve i et trusselregime, kunne oppleves som verre enn de enkelte voldshandlinger. Utover de konkrete fysiske eller psykiske skadene vil også den generelle risikoen for langtidsskadevirkninger måtte tillegges vekt ved straffutmålingen,»

- (12) Stortingskomiteen sluttet seg til at den generelle økningen i straffenivået for voldslovbrudd også skulle omfatte mishandling i nære relasjoner, se Innst. O. nr. 73 (2008–2009) side 37. Det ble antydnet en skjerpelse «for de mest integritetskrenkende handlingene som ligger for lavt i forhold til andre straffbare handlinger», med rundt en tredjedel. Jeg forstår

innstillingen lest i sammenheng slik at mishandling i nære relasjoner var ment å være omfattet av den gruppen lovbrudd som omtales her.

- (13) Den nye øvre strafferammen og forarbeidsuttalelsene viser at straffnivået for slik mishandling begått etter ikraftsettingen av straffeloven 2005 1. oktober 2015, skulle skjerpes «betydelig». Rettspraksis om krenkelser før dette tidspunktet gir derfor begrenset veiledning for straffnivået.

Nærmere om det straffbare forholdet

- (14) A er for det første dømt for å ha utøvd *fysisk vold* mot ektefellen. Lagmannsretten har funnet bevist at han ved én anledning tok kvelertak på henne. I tillegg fremgår det av dommen at A dyttet B én gang, at hun ble sparket bak på benet ved en annen anledning, og at han også ved ett tilfelle «rev ... henne opp etter håret og dyttet henne opp mot veggen». Samtidig nevner jeg at lagmannsretten ikke fant bevis for de handlingene som er omtalt i det andre og tredje strekpunktet i tiltalebeslutningen.
- (15) Domfellelsen gjelder for det andre *psykiske krenkelser*. Lagmannsretten har lagt til grunn som bevist at B «på en svært krenkende måte ble kontrollert» av A. Han bestemte hvem hun skulle omgås, hvilken vei hun skulle gå hjem fra norskundervisningen, hvor hun skulle sitte når hun var hjemme, og at hun ikke fikk snakke arabisk med andre. Av dommen fremgår videre at A kontrollerte når B skulle gå til sengs, og hvor hun skulle sove. Hun måtte ofte sove i en barneseng. A tok også fra henne det hun tjente på vaskejobber, slik at han kontrollerte henne økonomisk. Endelig nektet han henne tilgang til «frukt, grønnsaker og nødvendige artikler», kom med nedsettende kommentarer og truet henne med retur til Marokko. I redegjørelsen for rettsanvendelsen har lagmannsretten gitt følgende sammenfatning:

«Under de rådende forhold, som lagmannsretten har beskrevet ovenfor, med tidlig utøvelse av fysisk vold, innskrenket bevegelsesfrihet, økonomisk kontroll og trusler om tilbakesendelse til Marokko, finner lagmannsretten det bevist at fornærmede har levd i et slikt regime preget av kontinuerlig utrygghet og frykt for vold.»

Den konkrete straffutmålingen

- (16) Etter dette skal det utmåles straff for en overtredelse av straffeloven § 282 hvor det er utøvd begrenset fysisk vold, og hvor den psykiske mishandlingen er dominerende. Mishandlingen startet umiddelbart etter at B kom til Norge og flyttet inn hos A. Den fortsatte gjennom hele samlivet over en periode på rundt ti måneder.
- (17) Straffutmålingen beror på en samlet vurdering. De sentrale momentene er hvor lenge krenkelsene har funnet sted, karakteren av krenkelsene, hyppigheten, skadepotensialet og de konkrete skadevirkningene, jf. Rt-2015-1115 avsnitt 13.
- (18) Etter mitt syn beskriver lagmannsretten en graverende oppførsel fra As side. Hans nærmest totale kontroll over ektefellens liv og de nedsettende kommentarene om henne innebærer en svært nedverdiggende behandling. Handlemåten var egnet til å frata henne selvtilit og livslyst, noe også lagmannsrettens beskrivelse av konsekvensene illustrerer. I dommen refereres vitneuttalelser om at B til slutt ble «et vrak», at hun ble «nervøs og redd», og at

hun slet og ble deprimert. Risikoen for varige skadevirkninger av denne formen for mishandling er betydelig.

- (19) Ved straffutmålingen legger jeg videre vekt på at B var sårbar, idet hun hadde vært utsatt for vold både fra faren og sin tidligere ektemann i Marokko. A var kjent med denne sårbarheten, men hentet henne likevel til Norge og utsatte henne umiddelbart for den behandlingen jeg har redegjort for. Bs bakgrunn fra Marokko gjorde det også ekstra belastende for henne å bli truet med å bli sendt tilbake dit. I den samlede vurderingen har det også vekt at hun ikke snakket norsk og ikke hadde noe nettverk her i landet. Dermed var hun helt avhengig av A.
- (20) Rettspraksis gir begrenset veiledning ved fastsettelsen av straffenivået. Høyesterett har ikke avsagt dommer hvor de straffbare forholdene i sin helhet har funnet sted etter ikrafttreddelsen av straffeloven 2005, og hvor mishandlingen er sammenlignbar med vår sak. På grunn av den straffskjerpelsen som fant sted ved 2005-loven, kan det som nevnt heller ikke legges særlig vekt på praksis knyttet til straffeloven 1902 § 219. Partene har likevel trukket inn HR-2018-390-A, hvor Høyesterett ikke fant grunn til å «fravike lagmannsrettens straffutmåling» på fengsel i seks måneder. Uttrykksmåten tilsier at Høyesterett ikke nødvendigvis mente at dette var et riktig nivå. Når dommen i tillegg gjaldt overtredelse av straffeloven 1902 § 219, finner jeg ikke grunn til å legge vekt på den.
- (21) Jeg kan ikke se at straffenivået bør avhenge av om den dominerende delen av krenkelsen er av fysisk eller psykisk art, hvis først forholdet omfattes av straffeloven § 282. Risikoen for ettervirkninger kan være vel så stor ved psykisk som ved fysisk mishandling. Det kan være nærliggende å trekke sammenligninger med seksuallovbruddene, hvor den dominerende begrunnelsen for det høye straffenivået er de psykiske ettervirkningene av overgrepene.
- (22) Lagmannsretten har ved sin straffutmåling tatt utgangspunkt i et straffenivå på fengsel i ett år. Etter en samlet vurdering er jeg kommet til at utgangspunktet i hvert fall bør ligge opp mot dette nivået.
- (23) Fra dette utgangspunktet må det gjøres *fradrag for lang saksbehandlingstid*. Retten til behandling innen rimelig tid er slått fast både i Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 6 nr. 1 og Grunnloven § 95. Også av langvarig norsk straffutmålingspraksis følger at for lang saksbehandlingstid skal gi utslag i straffen. Jeg viser her til storkammerdommen HR-2016-225-S avsnitt 26 og 27. Utgangspunktet er at det skal gjøres et fradrag i totalstraffen, se dommens avsnitt 43.
- (24) Vår sak var etter det opplyste ferdig etterforsket i september 2017. Deretter var det ingen aktivitet før saken i juli 2018 ble oversendt til statsadvokaten med innstilling om tiltale. Dette innebærer en total inaktivitet – liggetid – på ti måneder. Statsadvokaten brukte så fem dager på å vurdere saken og ta ut tiltale, før saken igjen ble liggende uten aktivitet i rundt fem måneder hos politiet. Selv om det etter dette ikke er tale om en *sammenhengende* liggetid på over ett år, er jeg tilbøyelig til å mene at det foreligger en krenkelse av EMK artikkel 6 nr. 1, jf. HR-2016-225-S avsnitt 30–33. Uansett er det klart at det må gjøres et ikke ubetydelig fradrag i straffen for liggetiden og den lange saksbehandlingstiden.
- (25) Lagmannsretten har gjort et fradrag på fire måneder og satt straffen til fengsel i åtte måneder. Etter mitt syn er fradraget for høyt. Påtalemyndigheten har imidlertid ikke påstått skjerpelse av straffen, og på den bakgrunn er det ikke aktuelt å fastsette en høyere straff

enn fengsel i åtte måneder, jf. HR-2018-847-A avsnitt 21. Anken over straffekravet blir etter dette å forkaste.

Oppreisningskravet

- (26) A har krevd ny behandling av oppreisningskravet etter at lagmannsretten satte oppreisningsbeløpet til 100 000 kroner. De relevante delene av skadeserstatningsloven § 3-5 første ledd har denne ordlyden:
- «Den som forsettlig eller grovt aktløst har
- a) voldt skade på person eller
- b) tilføyd krenking eller utvist mislig atferd som nevnt i § 3-3,
- kan – uansett om det ytes menerstatning etter § 3-2 eller standardisert erstatning etter § 3-2 a – pålegges å betale den fornærmede en slik engangssum som retten finner rimelig til erstatning (oppreisning) for den voldte tort og smerte og for annen krenking eller skade av ikke-økonomisk art. ...»
- (27) Straffeloven § 282 er nevnt blant bestemmelsene som etter skadeserstatningsloven § 3-3 kan gi grunnlag for oppreisning.
- (28) Oppreisning skal utmåles på individuell og skjønnsmessig basis. I praksis er det blant annet lagt vekt på handlingens objektive grovhet, skadevolderens skyld, fornærmedes subjektive opplevelse av krenkelsen og arten og omfanget av de påførte skadevirkningene. Det vil ut fra forholdene i den enkelte saken kunne variere hvilke momenter som kommer i forgrunnen, se Rt-2012-1773 avsnitt 22 med videre henvisning til Rt-2011-769 avsnitt 28. Mens det pønale aspektet tidligere var fremtredende, har betydningen av å gi offeret kompensasjon kommet mer i forgrunnen de senere årene, se HR-2019-1675-A avsnitt 85 og Rt-2011-769 avsnitt 21. For enkelte lovbrudd er det fastsatt normerte oppreisningsbeløp, men dette er ikke tilfellet for mishandling i nære relasjoner.
- (29) Som jeg har vært inne på, forutsatte lovgiver ved vedtakelsen av straffeloven 2005 en betydelig skjerpelse av straffen for blant annet mishandling i nære relasjoner. De samme momentene vil gjennomgående være relevante ved straffutmåling og utmåling av oppreisning. Det er derfor naturlig at en skjerpelse av straffenivået også får som konsekvens at oppreisningsbeløpene for de samme lovbruddene heves, se Rt-2012-1576 avsnitt 18. Jeg ser på denne bakgrunn hen til økningen i straffenivået for mishandling i nære relasjoner ved utmålingen av oppreisningen i denne saken.
- (30) Jeg har funnet en viss veiledning i avgjørelsen inntatt i Rt-2007-1537. Straffen for overtredelse av straffeloven 1902 § 219 ble satt til fengsel i ett år og oppreisningsbeløpet til 60 000 kroner. Mishandlingen i den saken fremstår som mer alvorlig enn det som er tilfellet i vår sak, mens straffenivået den gang på den annen side var lavere enn i dag. I avsnitt 32 uttaler førstvoterende at det ved utmålingen av oppreisning «i en viss utstrekning [kan] ses hen til det oppreisningsnivå som er etablert for voldtektsofre». Nivået for voldtekt lå den gang på 100 000 kroner. Jeg nevner også avgjørelsene i Rt-2010-949 og Rt-2015-1115, men uten at jeg ser grunn til å gå nærmere inn på dem.
- (31) For voldtektsofre er den normerte oppreisningen i dag 150 000 kroner, jf. HR-2018-1909-A avsnitt 71 med videre henvisning til Rt-2011-743 avsnitt 19. På bakgrunn av at mishandlingen i denne saken tross alt ikke er av de aller alvorligste, finner

jeg at lagmannsretten har satt oppreisningsbeløpet noe høyt. Oppreisningen kan etter mitt syn passende settes til 80 000 kroner.

Konklusjon

- (32) Anken over straffekravet blir etter dette å forkaste. Oppreisningsbeløpet til B settes ned til 80 000 kroner.
- (33) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 2, gjøres den endring at oppreisningsbeløpet settes til 80 000 – åttitusen – kroner.
2. For øvrig forkastes anken.

- (34) Dommer **Thyness:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (35) Dommar **Høgetveit Berg:** Det same.
- (36) Dommer **Matheson:** Likeså.
- (37) Dommer **Matningsdal:** Likeså.
- (38) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 2, gjøres den endring at oppreisningsbeløpet settes til 80 000 – åttitusen – kroner.
2. For øvrig forkastes anken.